

*HUOM! VAPAA JULKAISTAVAKSI AIKAISINTAAN 2.9.2014
KLO 15.00*

**Rehtori Jorma Mattisen puhe Åbo Akademin lukuvuoden
avajaisissa 2.9.2014**

Herra kansleri, arvoisat tieteen harjoittajat, suosijat ja ystäväät

Kun uusi lukuvuosi nyt alkaa, olemme kääntämässä sivua ja aloittamassa uutta kappaletta. Uusi lukuvuosi tuo mukanaan suuria muutoksia, kun olemme siirtymässä neljän tiedekunnan malliin ja uuteen organisaatorakenteeseen.

Vietämme tänään lukuvuoden avajaisjuhlaa Sibelius-museossa perinteisen Vanhan Akatemiatalon sijasta. Ratkaisu on käytännön sanelema, mutta paikka on myös kaikin tavoin arvokas ympäristö päivän juhlallisuuksille. Sillä vaikka katseemme nyt suuntautuu tulevaan ja suunnittelemme uutta, meidän on syytä muistaa Åbo Akademin menestys ja maineikkaat teot, jotka liittyvät sen lähes satavuotiseen historiaan. Tässä kauniissa konserttisalissa haluan erityisesti mainita professori Otto Anderssonin, joka loi perustan tälle ainutlaatuiselle Sibelius-museolle. Otto Andersson toimi vuonna 1926 musiikkitieteen ja kansanrunouden tutkimuksen professorina Åbo Akademiassa ja akatemian rehtorina vuosina 1929-1936. Professori Anderssonia pidetään eräänä aikamme suurimmista kansanmusiikin tutkimuk-

sen uranuurtajista Suomessa ja Pohjolassa, minkä lisäksi hän oli myös aktiivinen musiikkihistorioitsija. Hänen kokoelmansa ja hänen henkilökohtaiset yhteytensä Jean Sibeliukseseen johtivat tämän museon perustamiseen.

Muutokset kuuluvat yliopistoon

Åbo Akademiassa on tapahtunut kaikkina vuosikymmeninä muutoksia, suuria ja pieniä. Kuten edeltäjäni Severin Johansson korosti ”akatemia ei voi koskaan olla valmis”. Olemme kaikki varmasti hänen kanssaan samaa mieltä ja ymmärrämme, että meidän täytyy olla kykeneviä ja halukkaita muutoksiin ja tehdä päätöksiä, jotka vahvistavat tulevaa toimintaamme. Siinä, että nyt uudistamme toimintaamme, ei siis ole mitään poikkeuksellista. Mutta kyllähän edessämme on työntäyteinen syksy, kun ryhdymme yhdessä rakentamaan perustaa neljälle uudelle tiedekunnalle ja yhteisille yliopistopalveluille. Se onnistuu, kun teemme työn yhdessä koko yliopistoyhteisön voimin. Viittaaan kesän jalkapallon MM-kisoihin ja toivon meidän pelaavan Saksan maajoukkueen lailla. Saksalaistähdet pelasivat joukkueena syöttäen tyylikkäästi kohti samaa maalia. Näimme myös, kuinka kävi niille joukkueille, joilla oli hyviä tähtipelaajia, mutta joiden joukkuepeli ei toiminut. Minuun on tehnyt suuren vaikutuksen eri työryhmien tekemä laaja valmistelutyö, ja haluan kiittää kaikkia teitä, jotka olette käyttäneet aikaanne ja energiaanne uudistuksemme hyväksi viime lukuvuoden aikana.

Meitä oli monta, jotka odotimme paljon vuonna 2010 voimaan tulleelta uudelta yliopistolailta. Odotimme toiveikkaina na-

panuoran katkaisemista valtioon ja mahdollisuutta työskennellä vapaammin kuin pitkän valtionohjauksen aikana. Lain piti antaa yliopistoille enemmän itsenäisyyttä, ts. vapaammat kädet päättää omasta opetuksesta ja tutkimuksesta ja samalla laajempi taloudellinen liikkumatila.

Halusimme olla Åbo Akademiassa valmiita uusiin haasteisiin ja sopeuttamaan toimintamme uuteen yliopistolakiin. Neljä vuotta sitten laadimme yliopistollemme strategian ja toteutimme suuren organisatorisen uudistuksen uuden lain hengessä.

Kaikki ei mennyt ihan niin kuin olimme ajatelleet, ei lain suhteen eikä yliopiston rakenteellisten muutosten suhteen. Valtio määrää edelleen, mitä tutkintoja yliopistossamme voi suorittaa, valtio myös asettaa tavoitteet julkaisujen ja tutkintojen määrälle ja määrittelee tutkimustulosten ja tuottavuuden mittaamisen indikaattorit. Samalla yliopistoilta edellytetään keskittymistä, selkeämpiä rakenteita ja hallinnon tehostamista.

Tällä hetkellä ja myös viime lukuvuoden aikana olen havainnut yhä kasvavaa innostusta saada asiat vihdoin oikeaan järjestykseen. Siksi suhtaudun luottavaisesti alkavaan lukuvuoteen ja siihen, että yhteisvoimin me onnistumme. Ydintoimintomme, tutkimus ja koulutus, ovat vankalla pohjalla, ja neljä elinvoimaista tiedekuntaa vievät Åbo Akademin kohti uutta menestystä ja vahvistavat meitä entisestään tulevaisuutta varten.

Talous huomion kohteena

Viime lukuvuoden aikana taloustilanne oli tärkein keskustelunaiheemme, ja tiedän, että monet henkilökunnastamme olivat hyvin huolissaan yt-neuvottelujen käynnistyessä. Neuvottelujen ja eläkeratkaisujen selvittämisen tuloksena oli, että Åbo Akademi pystyy täyttämään 3,2 miljoonan säästötavoitteen eläkkeelle siirtymisten avulla vuosina 2014-2016 ja jatkamalla rakenteellisia toimenpiteitä. Tulos oli suuri helpotus henkilöstölle ja johdolle, kun irtisanomisia ei tarvittu. Kriittisiäkin ääniä on kuultu, ja niiden mukaan nyt olisi ollut syytä toimia jämäkästi ja irtisanoa henkilökuntaa. Haluan tässä korostaa sitä, että henkilöstö tulee de facto vähenemään, kun eläkkeelle siirtymiset toteutuvat ja tiukka rekrytointipolitiikka jatkuu. Åbo Akademi on tärkeää toimia vastuullisena työnantajana ja noudattaa oikeudenmukaista henkilöstöpolitiikkaa, johon kuuluu irtisanomisten välttäminen niin pitkälle kuin mahdollista. Haluan tässä yhteydessä kiittää molempia neuvotteluosapuolia, sekä työnantajan että henkilöstön edustajia raskaasta, mutta rakentavasta neuvottelukierroksesta. Suuri haaste on nyt osata ajatella luovasti, priorisoida ja keskittää voimat oikein siten, että ydintoimintomme, opetus ja tutkimus, saavat tarvitsemansa resurssit.

Talouden näkymät eivät näytä kovin valoisilta lähivuosina. Hallituksen budjettiriihen tuloksista kuulemme pian. Tätä kirjoittaessani on vielä auki, pitääkö hallitus kiinni aiemmasta päätöksestään, jonka mukaan Aalto-yliopistolle korvamerkitty lisä-

rahoitus päättyy vuonna 2015 ja muut yliopistot voivat saada osansa näistä kilpailutetusta varoista. Toivomukseni on, että päätös tehdään opetusministeri Krista Kiurun esityksen mukaan ja siirrytään oikeudenmukaiseen varojen jakoon yliopistojen kesken niiden tulosten perusteella ja terveeseen kilpailun merkeissä.

Hallituksen tarjoama porkkana yliopistoille kannustaa niitä keräämään yksityistä pääomaa, jota vasten valtio varautuu antamaan lisärahoitusta yliopistoille kolme kertaa sen summan, jonka ne ovat itse keränneet. Hallitus on varannut yhteensä 150 miljoonaa euroa jaettavaksi yliopistoille vuonna 2016. Muistamme kiitollisina niitä 800 lahjoittajaa, joiden ansiosta Åbo Akademin viimeisin keräys 2009-2010 tuotti loistavan tuloksen – kokonaista 13,8 miljoonaa euroa, jotka yhdessä valtion antamalla 2,5-kertaisella lisärahoituksella nostivat peruspääoman 48,3 miljoonaan euroon. Kerätyn pääoman tuotto on ollut suurena tukena ydintoiminnoillemme. Nyt valtio lupaa siis kolminkertaisen vastarahoituksen kerättyyn pääomaan verrattuna. Åbo Akademi toivoo nyt, että yliopistomme ystävät ja alumnit tulevat apuun ja antavat panoksensa lähes satavuotiaan yliopistomme tukemiseen ja siten varmistavat ruotsinkielisen yliopistokoulutuksen säilymiseen tulevaisuudessa.

Opettajakysymys ratkaistaan

Jos kesä on ollut kuuma, niin sitä on ollut ajoittain myös ruotsinkielisen opettajankoulutuksen ympärillä käyty keskustelu. Ennen kuin ryhdyn puhumaan Åbo Akademin toimenpide-

suunnitelmasta, jolla pyritään ratkaisemaan Etelä-Suomen ruotsinkielisissä kouluissa vallitseva pula pätevistä opettajista, en voi olla katsomatta taaksepäin ja lainaamatta yhtä edeltäjästäni, rehtori Nils Erik Enkvistiä, joka kommentoi vuonna 1966 lukuvuoden avajaispuheessaan silloista keskustelua ruotsinkielisen opettajakorkeakoulun sijoittamisesta sanoen, että keskustelusta on tähän mennessä syntynyt ”paljon porua, vähän villoja”. No, tulos oli hyvä ja Åbo Akademin kasvatustieteellinen tiedekunta perustettiin Vaasaan vuonna 1974, tasan 40 vuotta sitten. Mutta keskustelu opettajankoulutuksesta on jatkunut vielä sen jälkeenkin kaikkina vuosikymmeninä. Åbo Akademin kasvatustieteellinen tiedekunta on seurannut tarkasti tilannetta ja ponnistellut helpottaakseen Helsingin seudun opettajatilannetta tarjoamalla joustavia opiskeluvaihtoehtoja, hajasijoittamalla opetusta, järjestämällä täydennyskoulutusta, toimimalla yhteistyössä kuntien kanssa jne. Näiden ponnistusten tulokset ovat olleet hyviä. Tulevina vuosina Åbo Akademi panostaa vielä lisää auttaakseen ratkaisemaan Etelä-Suomen ruotsinkielisten koulujen luokanopettajapulaa. Åbo Akademi on hakenut ylimääräistä valtionavustusta järjestääkseen pätevoittävää luokanopettajakoulutusta Helsingissä jo tänä syksynä sekä vuonna 2015. Pitempiaikaista ratkaisua opettajakysymykseen on käsitelty Åbo Akademin hallituksessa elokuussa syksyn ensimmäisessä kokouksessa. Vararehtori Christina Nygren-Landgärdsin johtama työryhmä on laatinut yksityiskohtaisen selvityksen opettajapulasta ja esittänyt hallitukselle erilaisia ehdotuksia tilanteen korjaamiseksi. Hallitus on päättänyt, että Åbo Akademi

tekee ehdotuksen tutkintoon johtavan opettajankoulutuksen järjestämisestä Helsingissä yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa siten, että koulutus voidaan aloittaa vuonna 2016. Konkreettinen suunnitelma siitä, kuinka tällainen koulutus voitaisiin järjestää ja kuinka työ ja rahoitus käytännössä jakautuisivat Åbo Akademin ja Helsingin yliopiston kesken, valmistuu marraskuun 2014 loppuun mennessä. Opettajakysymys on priorisoitu korkealle Åbo Akademiassa, ja me kannamme oman vastuumme toiminnasta ja yhteistyöstä. Haluan korostaa, että Åbo Akademin opettajankoulutus Vaasassa ei ole millään lailla uhattuna. Opettajankoulutus maan ruotsinkielisiä kouluja varten on ja tulee olemaan Vaasassa.

Strategiaa tarkistetaan ja konkretisoidaan

Hallitus päättää Åbo Akademin strategian suuntaviivoista. Strategiaa on ryhdytty päivittämään ja tarkistamaan ja työhön tullaan sitouttamaan koko yliopistoyhteisö. Yliopiston kolme tehtävää, ts. kansainvälisesti korkeatasoinen tutkimus, ruotsinkielinen opetus ja kulttuurivastuu, ovat tulevaisuudessakin strategian kolme kulmakiveä. Strategiatyössä yliopistoyhteisöllä on nyt mahdollisuus hyödyntää sitä työtä, jota tehtiin aiemmin mainituissa työryhmissä vuosi sitten. Olen itse erittäin vaikuttunut nk. visiointiryhmän työstä ja ennakkoluulottomista ehdotuksista, joissa entistä selkeämmin nähdään Åbo Akademi rajat ylittävänä sivistysyliopistona suhteessa kansainväliseen yhteistyöhön, eri oppiaineiden väliseen yhteistyöhön, yliopiston kolmeen tehtävään sekä kunnianhimoiseen tavoitteeseen

rakentaa vahvempaa yhteistyötä emeritusten ja alumnien kanssa. Minua kiehtoo ehdotus rakentaa Gadoliniasta Turun kampuskeskus ja toivon, että yhdessä Åbo Akademin säätiön kanssa voimme jatkaa jo aloitettua suunnittelua.

Åbo Akademi on pieni mutta samalla suuri yliopisto. Pieni sekä kansallisesti että kansainvälisesti opiskelijoiden lukumäärällä, budjetin koolla tai tieteenalojen määrällä mitaten. Mutta suuri mitä tulee sen tehtävään ja omaleimaisuuteen. Olemme ainoa ruotsinkielinen yliopisto Suomessa. Meidän on huolehdittava juuristamme ja perinteistämme ja vietävä niitä eteenpäin. Kulttuurivastuumme ei millään tavoin sulje ulkopuolelle mahdollisuuksiamme panostaa strategian kahteen muuhun kulmakiiveen, kansainvälisesti korkeatasoiseen tutkimukseen ja korkealuokkaiseen ruotsinkieliseen yliopistokoulutukseen. Visiossani yliopistomme on pieni mutta Suuri Åbo Akademi, isolla S:llä.

Uusi lukuvuosi on täynnä sisältöä

Meillä on vilkas syksy edessämme ja monta suurta kysymystä ratkaistavana. Samalla meidän on hoidettava hyvin ydintehtävämme, tutkimus ja koulutus. Meillä on lähes 800 uutta opiskelijaa, jotka ovat juuri aloittaneet ensimmäisen lukuvuotensa Åbo Akademiassa. Kiitollisimpia tehtäviäni on saada tavata nämä odotusta täynnä olevat nuoret ja toivottaa ja heidän tervetulleeksi Åbo Akademihin. Tapanani on onnitella heitä hyvästä valinnasta. Åbo Akademi on ainutlaatuinen yliopisto, joka toimii upeassa ympäristössä ja jonka opetus ja tutkimus ovat kor-

keatasoisia! Tänä syksynä valitsemme uudet sisäiset tutkimuksen huippuyksiköt vuosiksi 2015-2018. Yhteensä 21 tutkimusryhmää kilpailee ollakseen yksi neljästä tai viidestä huippututkimusstatuksen saajasta. Kansainvälinen asiantuntijapaneeli saa vaikean tehtävän joutuessaan tekemään valinnan niin monen hyvän hakijan joukosta. Åbo Akademin säätiön tuen ansiosta voimme tehdä tämän strategisen panostuksen, jonka tavoitteena on vahvistaa tutkimusta ja antaa mahdollisuus saavuttaa kansallinen ja kansainvälinen huippututkimuksen status ja saada siten ulkopuolista rahoitusta.

Dear international teachers, researchers and students! I offer you all a warm welcome to Åbo Akademi University. I hope you will find your stay here fruitful and inspiring for your studies as well as for your personal life. We will, on our part, do our best to make it both rewarding and memorable.

Näillä sanoin toivotan teidät kaikki, tutkijat, opettajat, muun henkilökunnan ja opiskelijat tervetulleiksi aloittamaan uutta mielenkiintoista lukuvuotta!